

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917. Första kammaren. Nr 13.

Lördagen den 17 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 13, 14 och 16 innevarande månad.

Anmälades och bordlades bevillningsutskottets betänkande nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om viss ändring i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 1 och jordbruksutskottets utlåtande nr 13.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 2, angående regleringen av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

På framställning av herr talmannen beslöts, att föreliggande utlåtande skulle företagas till avgörande punktvis, med iakttagande att punkterna 6 och 7 behandlades i ett sammanhang.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3.

Med tillstyrkande av vad Kungl. Maj:t i punkt 3 av förevarande huvudtitel i statsverkspropositionen föreslagit, hade utskottet i nu

*Förberedande
utredning ang.
en rättegångs-
reform.*

Första kammarens protokoll 1917. Nr 13.

Förberedande utredning angående en rättegångsreform. (Forts.) föredragna punkt hemställt, att riksdagen måtte till fortsatt bestridande av kostnaderna för en förberedande utredning angående en rättegångsreform å extra stat för år 1918 bevilja ett reservationsanslag av 25,000 kronor.

Herr R o g b e r g: Herr talman! Det är icke för att framställa något yrkande med anledning av statsutskottets hemställan under denna punkt, som jag begärt ordet, utan endast för att uttala ett önskemål, närmast riktat till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet.

När Kungl. Maj:t vid 1909 års riksdag i en proposition äskade ett visst belopp för upprättande av en processkommission, blev Kungl. Maj:ts proposition av riksdagen avslagen huvudsakligen av två skäl, det ena, att det var svårt att finna lämpliga personer för det viktiga värvet, och det andra att ett allt för forcerat lagstiftningsarbete skulle medföra en fara, att myndigheterna och allmänheten icke skulle kunna smälta materialet samt ägna den uppmärksamhet åt de viktiga frågorna, som vore förutsättningen för ett gynnsamt resultat.

Emellertid återkom Kungl. Maj:t med sin proposition till 1911 års riksdag. Då ansågs den svåra personfrågan vara på ett lyckligt sätt löst, och Kungl. Maj:t angav i propositionen som ett syfte med den utredning, varmed kommissionen skulle syssla, att lämna en allsidig belysning av de särskilda processuella frågorna, och grundprinciperna för den betydelsefulla och i folkets liv djupt ingripande reformen skulle få bli föremål för allmän granskning, innan arbetet med det slutliga förslaget började. Propositionen bifölls, som bekant, och processkommissionen arbetar från den 1 januari 1912, då Kungl. Maj:t förordnade den man, som fått sig det allvarsfulla värvet anförtrott, jämte en sekreterare åt honom, ett hovrättsråd. Ungefär samtidigt förordnade Kungl. Maj:t en akademiskt utbildad advokat att biträda kommissionen, och något senare, 1914 eller 1915, en juris professor med samma uppgift.

Kommissionen representerar alltså, om jag så får uttrycka mig, den högre juridiska träningen, sakförareerfarenhet och vetenskaplighet. Men den sakkunskap, som kan hämtas från rådstuvurätternas och häradsrätternas domare, från dessa domstolar, som främst skola föra ut i livet den blivande rättegångsbalken, är ej representerad i kommissionen för närvarande. Man kan nog tycka, att kommissionen icke skulle ha annat än gagn av att anlita någon underdomare från stad eller från land vid sitt arbete, någon av dessa domare med praktisk erfarenhet, som ju stå i en stadig och direkt beröring med den stora allmänheten, känna den stora allmänhetens uppfattning och förstå dess rättsåskådning. Jag vågar alltså till herr statsrådet uttala en vördsam anhållan att taga under överblickande, om det ej kunde vara lämpligt att vid tillfälle låta underdomstolssakkunskapen bliva representerad i processkommissionen.

I huvudsaken har jag ingenting att yrka.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 4 och 5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 6 och 7.

*Förändrad av-
löningsstat för
Svea hovrätt
m. m.*

I punkten 6 av förevarande huvudtitel i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen, bland annat, att godkänna ett av departementschefen tillstyrkt förslag till förändrad avlöningsstat för Svea hovrätt, att tillämpas från och med år 1918.

Den förändring i staten, som Kungl. Maj:ts förslag innebar, hade föranletts huvudsakligen av uppförande å ordinarie stat av en sedan flera år tillbaka befintlig extra division, den så kallade åttonde divisionen.

För uppehållande av denna division under ett år från och med den 1 september 1916 hade å extra stat för år 1917 beviljats ett belopp av 32,900 kronor.

Det belopp, som, utöver det för den extra divisionen för innevarande år beviljade, äskades av riksdagen för denna divisions uppflyttande å ordinarie stat, utgjorde 10,900 kronor.

Vidare skulle det i hovrättens stat uppförda anslaget till arvoden åt amanuenser m. m. enligt Kungl. Maj:ts förslag höjas med, förutom det belopp av 2,600 kronor, som föranleddes av den extra divisionens uppförande å ordinarie stat, ett belopp av 3,500 kronor, avsett till förbättring av de e. o. tjänstemännens gratifikationer samt höjning av amanuensarvodena.

I den första av nu föredragna två punkterna hade utskottet yttrat, att utskottet finge tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag i fråga om åttonde divisionens uppförande å ordinarie stat, men hade utskottet på anförda skäl förklarat sig icke kunna tillstyrka Kungl. Maj:ts framställning, i vad den avsåge frågan om höjning av anslaget till arvoden åt amanuenser, vikariatsersättningar m. m. med 3,500 kronor. På grund härav samt för övrigt i anslutning till vad Kungl. Maj:t i ovannämnda punkt i statsverkspropositionen föreslagit hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte

a) godkänna en i utlåtandet intagen ändrad avlöningsstat för Svea hovrätt, att tillämpas från och med år 1918,

b) förklara, att för åtnjutande av de avlöningar, som vore förenade med de i hovrättens stat sålunda uppförda nya hovrättsråds-, notarie- och skrivbiträdesbefattningarna, skulle gälla de villkor och bestämmelser, som stadgats för åtnjutande av andra i samma stat upptagna hovrättsråds-, notarie- och skrivbiträdesavlöningar,

c) ur riksstaten utesluta den å särskild övergångsstat för hovrätten uppförda lön åt en vaktmästare 600 kronor,

d) i anledning av ändringarna i hovrättens avlöningsstat samt uteslutandet av berörda övergångsstat höja det ordinarie anslaget till Svea hovrätt med därunder lydande justitiestat från dess nuvarande belopp 788,487 kronor med 43,200 kronor till 831,687 kronor.

Förändrad av-
löningsstat för
Svea hovrätt
m. m.
(Forts.)

Vid föreliggande punkt hade reservation avgivits av herrar *C. G. Ekman*, *K. V. Rydén* och *S. Bengtsson* i Norup, vilka på anförda grunder ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande framställning i vad den avsåge ny stat för Svea hovrätt jämte avlöningsvillkor för föreslagna nya befattningar i samma hovrätt samt med bifall till framställningen om uteslutande av den å övergångsstat uppförda lön åt en vaktmästare i hovrätten, 600 kronor, bestämma det ordinarie anslaget till Svea hovrätt med därunder lydande justitiestat till 787.987 kronor.

Uti den i sammanhang med punkten 6 föredragna punkten 7 hade utskottet, med tillstyrkande av vad Kungl. Maj:t i punkt 7 av förevarande huvudtitel i statsverkspropositionen föreslagit, hemställt, att riksdagen måtte för fortsatt uppehållande från och med den 1 september 1917 till samma års slut av en extra division i Svea hovrätt för behandling av vädjade mål och till hovrätten instämnda tvistemål å extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst 10,970 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis av tillgängliga medel utanordna detta belopp under år 1917.

Vid denna punkt hade likaledes reservation avgivits av herrar *C. G. Ekman*, *K. V. Rydén* och *S. Bengtsson* i Norup, vilka ansett, att utskottet bort under hänvisning till avstyrkandet av förslaget om den extra divisionens uppförande på ordinarie stat samt med förklarande att utskottet i övrigt funnit divisionens bibehållande allt jämt vara av behovet påkallat, hemställa, att riksdagen måtte besluta att för fortsatt uppehållande under ett år från och med den 1 september 1917 av en extra division i Svea hovrätt för behandling av vädjade mål och till hovrätten instämnda tvistemål å extra stat för år 1918 anvisa ett belopp av 32,900 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att under år 1917 förskottsvis av tillgängliga medel utanordna vad av detta belopp belöpte å tiden från och med den 1 september till årets slut.

Herr statsrådet *Hasselrot*: Herr greve och talman! Med anledning därav, att tre ledamöter i utskottet yrkat avslag å Kungl. Maj:ts förslag om upprättande av en åttonde division i Svea hovrätt å ordinarie stat, vill jag tillåta mig att ett ögonblick taga kamarens tid och om möjligt uppmärksamhet i anspråk.

Det finnes icke någon som helst förhoppning, icke någon tanke på att det sedan flera år förefintliga behovet av denna division framdeles skall upphöra. Alla sakkunniga ha sedan länge fastslagit, att behovet är konstant. Mot detta faktum har ej heller någon gensaga försports. Alla torde också vara ense därom, att extraordinariesystemet i och för sig icke är något gott utan tvärtom något ont, om också stundom ofrånkomligt. Man torde också vara ense därom, att det innebär en synnerligen beklaglig oegentlighet, att nu ifrågasvara så viktiga, stadigvarande domarebefattningar skola beklädas med extraordinarie tjänstemän, och detta gäller i all synnerhet efter

det att genom 1914 års genomgripande lagreform ökad vikt och betydelse givits åt hovrättsarbetet. Hovrätten är ju som bekant i synnerligen stor utsträckning sista instans. Redan vid behandlingen av 1914 års lag framställdes till regeringen från olika håll uppmaningar även här inom riksdagen, att regeringen skulle söka åstadkomma ökad styrka i rättskipningen vid hovrätterna.

Det nu föreliggande förslaget utgör också ett led i regeringens strävan att söka tillmötesgå dessa uppmaningar. Nu är det visserligen sant, att man icke, om Kungl. Maj:ts proposition antages, genast kan vinna all den fördel, som därmed avses, i det att endast två av de nya fem hovrättsråden kunna påräknas genast tjänstgöra i hovrätten. Men redan den omedelbara vinsten av två nya hovrättsråd tjänstgörande vid hovrätten är icke att förakta, utan är tvärtom synnerligen önskvärd och eftersträvansvärd särskilt för en domstol, vilken likt Svea hovrätt i så utomordentligt stor utsträckning har sina ordinarie ledamöter tjänstgörande utom verket. Detta särdeles ledsamma förhållande, som har sin grund dels i det ökade behovet av revisionssekreterare, dels och framför allt i det pågående forcerade lagstiftningsarbetet, har jag under min justitieministertid sökt såvitt möjligt varit att avhjälpa, men att helt råda bot på det är icke görligt, då man icke *kan* undvara hovrättskrafter vid fullgörande av de uppdrag, varom här är fråga. Om man skulle vänta med att sätta åttonde divisionen på ordinarie stat ända tills man kunde påräkna, att alla fem hovrättsråden på en gång skulle inträda i tjänst i Svea hovrätt, ja, då vore det lika gott att på en gång avföra denna fråga från dagordningen. I varje fall ber jag få erinra om den utomordentliga fördel man vinner, nämligen att faktiskt fem extraordinarie domarebefattningar genast förvandlas till ordinarie, och detta verkar gott långt nedåt.

Som skäl för sitt avstyrkande ha reservanterna erinrat om Kungl. Maj:ts och riksdagens upprepade uttalanden att andra ökningar i statsutgifter än sådana, som vore av förhållandena oundgängligen betingade, icke nu under kristiden borde vidtagas. Ja, detta skäl är ju mycket allvarligt. Det har imponerat på mig en gång, år 1915. Ännu en gång, 1916, tog jag hänsyn till det, men nu, 1917, har det till större delen för mig förlorat sin betydelse. Jag har nämligen, då ingen kan förutse, när det nuvarande eländet i världen skall upphöra, icke ansett mig kunna stå till svars med att alltjämt låta denna i sak så viktiga men till sin ekonomiska innebörd ringa fråga vila i avvaktan på krigets slut, utan jag fann mig ha skyldighet att överlämna saken till riksdagens prövning.

Det finns dess bättre icke mången fråga, som är av den utomordentliga beskaffenhet, att man med skäl kan säga, att ett iakttagande av fosterlandets väl oundgängligen kräver frågans omedelbara avgörande, utan i de allra flesta fall, i de allra flesta frågor, har det icke mycken betydelse, om man låter frågan anstå ett år. Men härav följer naturligtvis icke, att när denna frist är till ända, man med lätt hjärta kan våga sig på ånyo en årsfrist o. s. v. in infinitum.

*Förändrad av-
lämningsstat för
Svea hovrätt
m. m.
(Forts.)*

Förändrad av-
löningsstat för
Svea hovrätt
m. m.
(Fortis.)

Jag vågar för övrigt tro, att den av reservanterna här uppställda regeln icke alltid utgjort rättesnöre för riksdagen under de sista åren, detta naturligtvis sagt utan all anmärkning vare sig mot mina kolleger, som begärt anslag, eller mot riksdagen, som beviljat dem. Jag tror, att bådadera härvidlag handlat rätt, att de icke rätteligen kunnat handla annorlunda än de gjort, men jag vågar tro, att åtskilliga miljoner anslagits till ändamål, som icke i större grad, om jag skall uttrycka mig milt, än det nu ifrågavarande varit ägnade att gagna hela landet.

Jag misstänker, att många häri icke vilja instämma med mig utan förmena, att frågan nu huvudsakligen gäller att skapa fem nya ämbetsmän, och sådana ha vi ju gunås redan förut tillräckligt många. Dem som så tycka kan jag icke trösta med annat än att det nu rör sig om ett högst ringa belopp. Kostnaden är ju ingalunda betydande. Det är emellertid icke en liten fråga. Frågan är stor. Förslaget syfte är att giva en ökad garanti för en god rättskipning åt det svenska folket, och jag har därför den livliga och den varma förhoppningen, att folkets representanter också skola bevilja de därför nödiga medlen.

Herr E k m a n, C a r l G u s t a f: Herr talman! Den division av Svea hovrätt, vars överflyttande på ordinarie stat det nu är fråga om, blev ju inrättad redan år 1904. Omedelbart efter dess inrättande ifrågasattes divisionens uppförande på ordinarie stat, men då ansåg man, att det fortfarande vore oprövat, huruvida de balanserade ärendenas mängd skulle i fortsättningen påkalla divisionens tillvaro. och av det skälet blev då icke divisionen uppförd på ordinarie stat. År 1908 förelåg frågan hos löneregleringskommittén, som emellertid då bestämt avstyrkte, att en sådan överflyttning skulle ske, och sedermera har icke frågan varit uppe förrän vid 1915 års riksdag. Såväl den Lindmanska regeringen på sin tid som den Staaffska på sin berörde detta ämne med en fras ungefär av den lydelsen, att då av de balanserade ärendenas mängd framgick, att divisionen vore behöflig, äskade man anslag å extra stat till divisionen i fortsättningen.

Det var först när den nuvarande regeringen tillkom, som herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet fäste uppmärksamheten på önskvärdheten av denna divisions uppflyttande på ordinarie stat, men han anförde, att han då. d. v. s. vid 1915 års riksdag, som han också här i sitt anförande sagt, enär det gällde ett ganska väsentligt penningbelopp och sparsamhet på alla områden vore synnerligen önskvärd, icke ville framlägga ett dylikt förslag, en uppfattning som han ånyo gav uttryck åt i fjolårets proposition. När han nu i år kommer med ett annat förslag, så gäller det således att från hans utgångspunkter söka överväga, huruvida de skäl, som kunna anföras för att en avvikelse från 1915 och 1916 års ståndpunkt skall ske, äro övertygande eller icke.

Som skäl för en överflyttning anføres då först de balanserade målens antal. I det avseendet må dock kunna erinras, att om ock detta antal är så högt, att det alltjämt motiverar divisionens till-

varo, har det dock icke sedan 1914 ökat. År 1914 var antalet mål 1,600, 1915 var det 1,577, vid 1916 års slut 1,567, således en om också liten dock under dessa år ständigt fortgående minskning. Antalet av dessa mål kan således icke, så vitt jag förstår, vara något skäl, varför nu en avvikelse från den ståndpunkt, som herr justitieministern intog år 1915, bör ske.

*Förändrad av-
lösingsstat för
Svea hovrätt
m. m.
(Forts.)*

Det andra skälet som här anförts är, att genom en uppflyttning skulle en förändring åstadkommas i det missförhållande, som ligger i att Svea hovrätts domar och utslag meddelas av en domarekår, som till mera än hälften utgöres av domare, som sitta allenast på förordnande. Jag skall gärna medge, att det i och för sig är ett missförhållande, men jag frågar: blir detta missförhållande avhjälp genom den åtgärd, som regeringspropositionen på denna punkt innehåller? Det är ju för närvarande så, att 11 av de 34 hovrättsråden icke utöva sin domartjänst, utan äro kallade att fylla andra särskilda uppdrag, och deras befattningar uppehållas således av vikarier. Det upplyses ytterligare, att av de nu till uppflyttning ifrågasatta fem tjänstemännen inom hovrätten skulle även efter sin utnämning till hovrättsråd tre komma att i fortsättningen utöva icke hovrättsrådsämbetet utan utöva annat uppdrag. Om man vill beteckna den omständigheten, att domsutövningen i Svea hovrätt icke omhänderhaves av ordinarie domare, som olämplig och riskabel, då förefaller det mig, som om herr statsrådet skulle ha gjort sig vida mer förtjänt av erkännande, om han sökt råda bot just på det missförhållande, som består i att de *nuvarande* ordinarie domarna i sådan utsträckning icke utöva domarämbetet utan att deras tjänst fullgöres av vikarier, än då man som nu sker föreslår riksdagens medverkan och sanktion av ett dylikt missförhållande. Ty en sådan sanktion ligger, såvitt jag förstår, i att man på förhand säger om ett antal domare, som skola, om riksdagen bifaller propositionen, utnämnas till hovrättsråd, att de i allt fall efter denna sin utnämning icke komma att fullgöra hovrättsrådstjänsten utan vara sysselsatta på andra områden. Det förefaller mig, som om riksdagen, därest den anser detta vara ett missförhållande icke bör lämna sin medverkan och understöd åt en fortsatt utveckling därav, vilket så vitt jag förstår sker genom ett bifall till den kungl. propositionen.

Nu kan man ju säga, att i detta fall gäller det icke ett så stort belopp, och därför behöves man icke fästa så stort avseende vid sparsamhetssynpunkten. För min del måste jag säga, att jag har svårt att förstå, att icke detta sparsamhetsskäl skulle vara fullt lika giltigt nu som 1915. Sedan dess har, som vi ju alla känna, vår statskund ökat rätt väsentligt. I årets stat måste man uppföra nya skatter, vilket icke behövede göras år 1915. Kassaförlagsfonden, som man då räknade på i viss utsträckning, är borta, och ur olika synpunkter måste man väl säga, att de ekonomiska svårigheterna för statsverket att reglera årets statsbudget äro större nu än 1915. Vid sådant förhållande förefaller det mig, som om man haft god anledning att iakttaga samma varsamhet nu, som man hade då.

Därtill kommer ju, att det finns en hel mängd stora tjänstemän-

Förändrad av-
löningsstat för
Svea hovrätt
m. m.

(Forts.)

nagrunder, som i ekonomiskt avseende äro väsentligt sämre ställda än den här ifrågakvarande, vilka fortfarande och just under hänvisning till de svåra tiderna få vänta på sina lönerregleringsfrågor. Jag ber nämligen att få fästa kammarens uppmärksamhet på att man kan beteckna denna fråga som en lönebefordringsfråga. En och annan tror, att det här är fråga om en extra division, vars ledamöter permanent stå på extra stat, och att således för dem gäller att komma i en med övriga medlemmar i hovrätten likvärdig ställning. Så är icke fallet. Denna division i hovrätten är sammansatt på samma sätt som övriga divisioner. Som dess ordförande tjänstgör liksom i de övriga äldsta hovrättsrådet, och även ett annat hovrättsråd sitter på denna avdelning. Således är icke divisionen olikställd i fråga om sin sammansättning med de övriga divisionerna, utan det hela reduceras till, huruvida, som herr statsrådet uttryckte sig, de extra tjänstemännen inom hovrätten skola fortare bliva befordrade till ordinarie ledamöter och på så sätt vinna en förbättrad ekonomisk ställning. Jag vill då framhålla, att även om man kan erkänna, att hovrättsassessorernas lön icke är så hög, så äro de dock inne på en bana, som brukar utgöra kortaste och snabbaste vägen till besättande av de bäst avlönde befattningar såväl inom statsförvaltningens område, där juridisk sakkunskap är en förutsättning för att erhålla plats, som också på det speciella domarområdet.

Under sådana förhållanden kan jag icke förstå, att det är så viktigt att inrikta sitt lönerregleringsintresse speciellt på denna punkt, under det andra stora gruppen, som befinna sig väsentligt sämre fortfarande under hänvisning till de svåra tiderna få stå kvar i sin förutvarande ställning. Det är också rätt så egendomligt, att hovrätten, som det här just gäller, i sitt yttrande över förslaget, som ursprungligen kom fram i följd av en framställning från de extra ordinarie tjänstemännen, har uttalat sig på sådant sätt, att det måste läsas som ett avstyrkande av förslaget. När det gäller att yttra sig om framställningen från Svea hovrätts tjänstemän, säger hovrätten i förklaring, varför den icke kommit fram med förslaget tidigare: »Hovrätten hade nämligen ansett, att behovet av denna förändring icke varit till den grad trängande, att icke med dess tillgodoseende kunnat anstå, till dess fredliga förhållanden åter inträtt, och hovrätten hade hämtat stöd för denna uppfattning av vad departementschefen i frågan yttrat vid föredragning av statsverkspropositionerna till 1915 och till 1916 års riksdagar. Därest emellertid i nämnda hänseende ställningen nu skulle kunna anses mindre ogynnsam, komme visserligen hovrätten att med tillfredsställelse se, att en förändring, för vars genomförande trots böra avvaktas en efter hovrättens tanke lägligare tidpunkt, bleve redan nu vidtagen.» Det är såvitt jag förstår uppenbart, att i detta yttrande ligger ett underkännande av de skäl, som ha anförts för att man nu från ekonomiska synpunkter skulle göra, vad man fann sig förhindrad att göra 1915.

Det är således, förefaller det mig, herr talman, en rad rätt goda skäl, som tala emot ett bifall till den kungl. propositionen på denna punkt, och jag tillåter mig därför hemställa om bifall till den vid

punkten fogade reservationen. Dock ber jag få fästa uppmärksamheten på att i reservanternas förslag vid sjätte punkten förekommer ett sifferfel. I näst sista raden står det: »bestämma det ordinarie anslaget till Svea hovrätt med därunder lydande justitiestat till 787,987 kronor». Denna summa skall vara 787,887 kronor. Jag hemställer, herr talman, om bifall till reservanternas förslag vid de båda punkterna med den av mig nyss angivna ändringen beträffande beloppet för det ordinarie anslaget i sjätte punkten.

*Förändrad av-
löningsstat för
Svea hovrätt
m. m.
(Forts.)*

Herr Swartz: Chefen för justitiedepartementet har ju vid debattens början på ett som mig synes fullt klargörande sätt framhållit, varför han nu har lagt fram denna proposition, och vilka kraftiga skäl, som tala för ett bifall till densamma. Han har ju där framhållit, att denna division, som inrättades för åtskilliga år sedan — tio, tolv år sedan — visat sig vara fullkomligt outhärlig. Vidare har han framhållit, att domarämbeten i allmänhet böra utövas av ordinarie innehavare, och att detta icke minst är fallet med hovrätterna efter den ändring genom 1914 års lag, som har gjort hovrätterna till sista instans i åtskilliga mål.

Det vill synas mig, som om dessa båda skäl i och för sig skulle vara alldeles tillräckliga för att bifalla vad Kungl. Maj:t här har föreslagit. Det har icke heller, såvitt jag förstår, av den föregående talaren, som inom statsutskottet var den enda reservanten från denna kammare mot det eljest, särskilt härifrån, enhälliga utskottet, gjorts gällande, att dessa skäl icke skulle vara bärande, utan vad han egentligen velat framhålla är att detta är en ekonomisk angelägenhet av sådan beskaffenhet, att de nuvarande tiderna icke böra tillåta ett godkännande just nu av förslaget. Därvidlag har han framför allt hållit sig till de uttalanden, som av departementschefen gjorts vid de två föregående riksdagarna. Men det är nog, såsom chefen för justitiedepartementet här sade, lyckligtvis på det sättet, att intet beslut väl i allmänhet är av den beskaffenhet, att rikets väl eller ve hänger på att det just då blir fattat av riksdagen. Därför har departementschefen kunnat göra ett sådant uttalande vid en tidpunkt, då både han och flera andra, och jag skulle nästan tro ibland dem icke minst den föregående talaren, hade den förhoppningen, att den situation, som då var rådande, snart skulle komma att upphöra. Om man under sådana förhållanden faller ett sådant uttalande, synes det mig likvisst icke kunna med någon framgång tagas till intäkt för att detta påstående ovillkorligen måste vidhållas, då förutsättningarna blivit helt andra under tiden.

Jag minns mycket väl, när denna krigiska situation, som gunås så visst fortfarande råder, först inträdde, hur vid ett samtal med just ett par av den föregående talarens meningsfränder från deras sida yttrades: »Det här kan väl icke räcka mer än ett par, tre månader; det är väl omöjligt.» Det var uppfattningen då. Det var till mig yttrandet fälldes, och jag kunde endast svara: »Jag vet ingenting om den saken. Jag vet bara, att lord Kitchener för-

*Förändrad av-
löningsstat för
Svea hovrätt
m. m.
(Forts.)*

klarat på förhand, att det kommer att räcka i tre år.» Nog får man väl säga, att det finns stor utsikt för att hans uttalande skall bli bekräftat. Men i varje fall är det ju tydligt, att de andras förhoppning gått i kvav.

Då därtill kommer, att ingen människa kan veta, hur det kommer att ställa sig, även efter det att fred en gång blivit ernådd — ty sådana hava omvälvningarna här varit, att det är alldeles omöjligt att förutse, om man överhuvud taget, och i så fall huru snart, kan komma tillbaka till sådana förhållanden, som existerade före kriget — skall man då, när man kommit till denna ändrade insikt, verkligen låta alla åtgärder anstå, som i och för sig själva måste anses vara av stor vikt och betydelse för landet att få genomförda. Skall man anlägga den synpunkten, att det kostar för mycket att vidtaga en åtgärd, som man i grund och botten måste erkänna är nödvändig ur andra synpunkter för staten, skall man tillämpa detta på området för domarverksamheten; skall man tillämpa det på en överrätt, en slutdomstol, skall man tillämpa det, när det är fråga om en utgift för staten av mellan tio och elva tusen kronor om året — ty det är hela summan. Jag tror icke, att man kan stå till svars med att med sådana skäl uppskjuta en reform, som i och för sig måste anses vara av största vikt och värde för rättsväsendets trygghet här i landet.

Vad den föregående ärade talaren yttrade om att man i alla händelser, åtminstone icke till en början, får behålla dessa fem ordinarie domare i hovrätten, därför att de äro upptagna på annat håll, är nu visserligen mycket sant. Men fränsett, att man icke vet, hur det kan komma att gestalta sig i framtiden, synes det mig icke vara något skäl att, därför att ett antal domare tagas i anspråk för andra ändå mera maktpåliggande statstjänster än deras ordinarie tjänst, vägra uppförande av dessa domare bland ordinarie tjänstbefattningar, vilkas antal ju, även enligt detta resonemang skulle bli alldeles för litet, jämfört med det egentliga behovet. Det vill synas, som om detta snarare styrker nödvändigheten av att gå åtminstone så långt, som här av Kungl. Maj:t är föreslaget.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Ja, herr talman, min replik skall icke bli lång.

Jag skall be att få säga, att visserligen de skäl, som anförts av herr statsrådet, och som statsutskottets ärade ordförande nu åberopat, ju äro av den art, att de tala för divisionens fortfarande bibehållande, men de verka icke avgörande för frågan, huruvida denna division nu böra uppföras på ordinarie stat eller icke. Statsutskottets ärade ordförande frågade också, hur länge man skulle kunna låta anstå med åtgärder av den art, som här äro ifrågasatta, då man numera måste räkna med att de tryckta och svåra ekonomiska förhållandena bli mera långvariga, än man 1915 ansåg kunde bli fallet. Naturligtvis menar icke jag, att alla möjliga lönereglerings-

frågor av denna anledning måste anstå, tills andra och bättre tider inträffa. Men jag menar, att när dessa frågor måste tagas upp, under medgivande av och under sikte på att man har att räkna med en fortsatt svår ekonomisk situation, de då böra tagas upp i ett sådant inbördes sammanhang, att man avväger vad som visar sig vara nödvändigt och oundgängligt och vad som visar sig kunna i viss mån tillsvidare anstå. Vad man däremot icke bör göra är att på så sätt föregripa detta avvägande, att man inriktar sitt intresse på de punkter, där man utan olägenhet kan avvakta en senare reglering. Jag tror således, att det av herr Swartz anförda skälet icke bör vara avgörande för riksdagen vid detta tillfälle. Jag hemställer fortfarande om bifall till reservationen.

*Förändrad av-
löningsstat för
Svea hovrätt
m. m.*

(Forts.)

Herr Swartz: Herr Ekmans uppfattning skiljer sig naturligtvis från min på följande sätt. Frågan är här: kan man utan olägenhet låta detta tillstånd fortfara, eller kan man det icke? Herr Ekman anser, att man utan olägenhet kan fortfara med det nuvarande tillståndet att ha dessa domare på extra ordinarie stat, och jag anser och med mig statsutskottet och Kungl. Maj:t, vilkens förslag vi därvidlag följa, att denna olägenhet varat så länge, att man icke längre står till svars med att låta den fortfara. Och vad jag vill framhålla är, att då man i alla händelser icke ser någon utsikt till att någon ändring skall inträda i den ekonomiska situationen — vilket enligt herr Ekmans uppfattning, skulle vara det enda, som kunde inverka till en ändring av detta förhållande — men man å andra sidan anser det nödvändigt just ur statsnyttans synpunkt att få denna ändring nu, så finnes ingen anledning att vänta, utan man kan snarare säga, att man dröjt för länge.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Herr talman! Endast ett enda ord! Jag ber att få erinra om, att den ifrågavarande förändringen, uppflyttning av denna division på ordinarie stat, icke i någon mån påverkar hovrättens sammansättning och icke har någon inverkan på vare sig antalet eller vilka personer, som i hovrätten komma att avgöra dess domslut. Frågan reducerar sig till, huruvida två av hovrättens ledamöter skola komma att utöva arbetet i egenskap av hovrättsråd eller i egenskap av hovrättsassessorer, och jag måste säga, att en sådan omständighet omöjligen kan tillmätas den vikt, som statsutskottets ärade ordförande nu gjort.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande punkter yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr Ekman, Carl Gustaf, att kammaren skulle antaga de förslag, som innefattades i de vid ifrågavarande punkter avgivna reservationerna med den av honom under överläggningen påyrkade ändringen.

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 8—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Civil personal
vid regements-
och stations-
krigsrätterna.*

Punkten 14.

I punkt 14 av förevarande huvudtitel i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till avlöande av civil personal vid regements- och stationskrigsrätterna på extra stat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag, högst 126,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av detta belopp under år 1917 använda högst 5,675 kronor till ökad avlöning åt nämnda personal under innevarande år.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förhaft en av herr S. Neiglick inom första kammaren väckt motion (nr 50), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta,

att ordinarie krigsdomare och auditörer finge under år 1918 åtnjuta semester under 45 dagar utan avstående av avlöning och att för sådant ändamål på extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag av 11,662 kronor 50 öre;

att krigsfiskalerna finge under år 1918 åtnjuta semester under 30 dagar och att för sådant ändamål på extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag av 1,950 kronor;

att auditör finge för varje truppförband, vid vilket han vore anställd, under år 1918 uppbära ett expensbidrag av 75 kronor och att för sådant ändamål på extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag av 4,725 kronor;

att avlöningarna för nedannämnda befattningshavare skulle för tiden från och med den 1 juli 1917 till och med den 31 december 1918 fastställas till följande belopp:

krigsdomaren vid	Västernorrlands regemente och		
	Norrlands trängkår	1,200	kronor
»	» Jämtlands fältjägarregemente och		
	Norrlands artilleriregemente	1,200	»
»	» Västerbottens regemente och Norr-		
	lands dragonregemente	1,200	»
»	» Norrbottens regemente, Boden—		
	Karlsborgs artilleriregemente		
	(med undantag av Karlsborgs-		
	detachmentet) och Bodens		
	ingenjörkår	1,800	»
auditören vid	Vaxholms grenadjärregemente	1,800	»
»	» Norrlands dragonregemente	1,600	»
krigsfiskalen vid	Bohusläns regemente	600	»

och att i anledning härav höja det av Kungl. Maj:t på extra stat för år 1918 till avlöningar av civil personal vid regements- och stationskrigsrätterna begärda förslagsanslaget med 1,915 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att därav till avlöning åt nämnda personal under år 1917 använda 650 kronor.

- Utskottet hade i nu föredragna punkt på anförda skäl hemställt, *Civil personal vid regements- och stations- krigsrätterna.*
 a) att riksdagen måtte med avslag å herr Neiglicks förslag om bestämmande av vissa avlöningar till åtskilliga civila befattningshavare vid krigsrätterna och höjande av nu ifrågavarande anslag utöver vad Kungl. Maj:ts föreslaget, samt med bifall till Kungl. Maj:ts föreliggande framställning, till avlönande av civil personal vid regements- och stationskrigsrätterna på extra stat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag, högst 126,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:tt att av detta belopp under år 1917 använda högst 5,675 kronor till ökad avlöning åt nämnda personal under innevarande år;
 b) att herr Neiglicks ovanberörda förslag om beredande av semester åt krigsfiskalerna icke måtte av riksdagen bifallas; samt
 c) att samme motionärs förslag om anvisande av expensmedel åt auditörerna ej heller måtte vinna riksdagens bifall.

Herr Neiglick: Då jag tillät mig att väcka den motion, som statsutskottet avstyrkt i den föredragna punkten, avsåg jag därmed att i någon mån söka undanröja den misstämning, som är allmän hos den civila personalen inom krigsdomstolarna på grund av disproportionen mellan arbetsbördan och ansvaret å ena sidan och avlöningsförhållandena å den andra.

Nu är jag visserligen själv för närvarande krigsdomare, och det skulle kanske kunna tyckas, att jag borde som part anse mig förhindrad att framföra några önskemål och krav, men jag vill nämna, att även ett bifall till min motion skulle på grund av särskilda förhållanden i så ringa mån tillföra mig någon särskild förmån, att jag icke anser mig böra taga hänsyn därtill.

Det är ju alldeles riktigt, som framhålles i den kungl. propositionen, att arbetsbördans ökning i viss mån eller kanske i avsevärd mån är beroende av de särskilda inkallelserna till krigstjänstgöring för neutralitetsvaktens upprätthållande. Men herr justitieministern uttalar själv, att 1916 års statistik otvetydigt giver vid handen, att ökningen i arbetet dock är så avsevärd, att arbetsbördan blivit större än man beräknat vid fastställande av avlöningsförmånerna, och att avlöningen sålunda åtminstone i de flesta fall icke kan anses stå i rimligt förhållande till arbetet.

I detta sammanhang vill jag framhålla, att de tabeller, som äro fogade vid den kungl. propositionen, verkligen icke lämna något tillfyllestgörande materiel för bedömandet av arbetsbördan. De upptaga i fråga om handlagda mål endast brottmålen, men icke undersökningsmålen, som säkerligen även uppgå till ett ganska avsevärt antal vid de flesta krigsdomstolar, och de lämna intet stöd för bedömandet av auditörernas mångfaldiga arbete utöver arbetet vid krigsrätterna och vid handläggande av disciplinmålen.

Då oaktat dessa förhållanden ingenting avsevärt gjorts från Kungl. Maj:ts sida vare sig av tillfällig eller beständig art för att avhjälpa de dåliga avlöningsförhållandena, har detta givetvis kommit den civila personalen att anse sig vara styvmoderligt behandlad,

Civil personal vid regements- och stations- krigsrätterna. helst då den ser, hur pengar ganska lätt utbetalas på andra områden i samband med neutralitetsvakten.

(Forts.)

Det är ju givetvis omöjligt för en enskild motionär att framlägga något löneregreringsförslag, men man har inom intresserade kretsar trott, att åtminstone frågan om semester och expensbidrag vore av en så rimlig och naturlig art, att ett förslag därom skulle kunna bifallas.

De flesta kigsdomare och auditörer ha ju ordinarie anställning som domare; som sådana åtnjuta de semester. Det förefaller då orimligt, att de icke skulle kunna få semester även som militärdomare. Deras yrke som militärdomare binder dem så hårt vid platsen, att de icke kunna utan anskaffande av vikarie, utan ansökan om tjänstledighet eller åtminstone utan anmälan till krigshovrätten och vederbörande regementschef, knappast ens för en dag, lämna den ort, där de äro placerade. Jag menar, att denna bundenhet är en av nacksidorna hos dessa ganska lågt avlönade tjänster, som man icke får förbise. Då emellertid statsutskottet avstyrkt frågan om semester med hänvisning till bristande utredning, så får jag säga, att jag har svårt att förstå det, ty om man bara vill, så är det ett synnerligen enkelt räkneexperiment att fastslå, vad det kostar att lämna den militära civila personalen semester.

I fråga om expensbidrag ber jag att få erinra om att auditörerna på gammal stat åtnjuta, om jag icke missminner mig, en avlöning av 1,400 kronor och en pension av 800 kronor. Dessa villkor bestämdes på en tid, då det var relativt mycket litet att göra i tjänsten. De nya auditörerna med ofantligt ökade göromål åtnjuta ofta en ännu mindre avlöning utan någon sorts compensation. De ha ingen semester, inga ålderstillägg, ingen pension, inga sportler, icke ens fast anställning, som grundlagsenligt är domare tillförsäkrad. Men de få däremot själva vidkännas alla kostnader, som äro förenade med expeditionens och tjänstens skötande. Enskilda auditörer ha uppgivit för mig, att dessa kostnader för dem uppgå till omkring 200 kronor om året och därutöver. Det kan väl ändå icke vara rimligt, att de själva skola vidkännas detta. Nu måste jag visserligen med tacksamhet och glädje anteckna, att statsutskottet erkänt billigheten av att staten skall bidraga till kostnaderna för expenser, även om denna glädje något grumlas av hänvisningen till bristande utredning, ty det är ju mycket svårt att säga, när och om utredningen kan komma att anses vara tillfredsställande.

Utan att vilja upptaga kammarens tid med några bevis ber jag att också få göra det påståendet, att militärjuristernas yrke verkligen är av den svåra beskaffenhet, att det ställer synnerligen stora krav på utövaren av detsamma. Det må vara nog att hänvisa till militieombudsmannens digra redogörelse. Det riktas i denna mångfaldiga anmärkning mot krigsdomare, om vilka man dock icke kan tänka sig annat än att de allvarligt sökt göra sitt bästa. Jag ville även göra det uttalandet, att då statsmakterna och allmänheten visa ett så vaket ch levande intresse för domarkårens verksamhet och med sådan minutiös noggrannhet beivra varje förbiseende från dess

sida — och därom är ju i stort sett ingenting att säga — vore det verkligen önskvärt om något av detta intresse också komme till synes, när det gäller att tillvarataga den svenska domarkärens berättigade ekonomiska intressen. Jag tror, att det är risk, att de unga dugande juristerna gå bort från en domarbana, som i sig själv av många skäl icke är så synnerligen lockande. Det är åtskilligt, som tyder på att den flykten redan tagit ganska stor fart. Jag tror icke, att det är ett förhållande att glädjas åt.

Jag kan, herr talman, icke göra något yrkande, men jag har velat göra detta uttalande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren vad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

Punkterna 15—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24.

Under punkt 25 av förevarande huvudtitel i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen

dels att medgiva, att av den under domänstyrelsens förvaltning bibehållna delen av kungsgården Marieholm i Leksbergs socken av Skaraborgs län finge, mot den ersättning, Kungl. Maj:t kunde bestämma, eller motsvarande nedskrivning i statens domäners fond, den 14 mars 1917 överlätas till fångvården den del, som vore belägen öster om en gränslinje, vilken å en av domänstyrelsen i dess i ärendet den 8 december 1916 avgivna utlåtande åberopat kartkopia över delar av Marieholm betecknats med A—B—C—D,

dels att till beredande åt kungsgårdens nuvarande arrendator av gottgörelse för det han måste före nu löpande arrendetids slut frånträda arrendet samt till inlösen av vissa arrendatorn och andra enskilda personer tillhöriga byggnader och ledningar å kungsgården ävensom för reparationer m. m. å dessa byggnader å *extra stat* för år 1918 anvisa ett anslag å 65,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis av tillgängliga medel utanordna vad av detta belopp må finnas erforderligt under innevarande år,

dels ock att medgiva, att de belopp, som i anledning av fångvårdens övertagande av ifrågavarande del av kungsgården erfordrades för bestridande av utgifter för lantbruksrörelsen därstädes, finge efter Kungl. Maj:ts prövning av fångvårdsstyrelsen tills vidare förskottteras av tillgängliga medel att, tills dessa förskott blivit genom jordbrukets avkastning ersatta, i styrelsens huvudbok redovisas å konto: »Förskott för fångvårdens övertagande av Marieholms kungsgård.»

Utskottet hade i nu föredragna punkt på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) medgiva, att den av domänstyrelsen utarrenderade delen av

Civil personal
vid regements-
och stations-
krigsrätterna.
(Forts.)

Omändring av
straffängelset i
Mariestad
till jordbruks-
fängelse.

Omändring av straffängelset i Mariestad till jordbruksfängelse.

(Forts.)

kungsgården Marieholm i Leksbergs socken av Skaraborgs län finge, mot den ersättning, Kungl. Maj:t kunde bestämma, eller motsvarande nedskrivning i statens domäners fond, den 14 mars 1917 överlätas till fångvården,

b) till beredande åt kungsgårdens nuvarande arrendator av gottgörelse för det han måste före nu löpande arrendetids slut frånträda arrendet samt till inlösen av vissa arrendatorn och andra enskilda personer tillhöriga byggnader och ledningar å kungsgården ävensom för reparationer m. m. å dessa byggnader å extra stat för år 1918 anvisa ett reservationsanslag å 65,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis av tillgängliga medel utanordna vad av detta belopp kunde finnas erforderligt under innevarande år.

c) medgiva, att de belopp, som i anledning av fångvårdens övertagande av ifrågavarande del av kungsgården erfordrades för bestridande av utgifter för lantbruksrörelsen därstädes, finge efter Kungl. Maj:ts prövning av fångvårdsstyrelsen tills vidare förskottas av tillgängliga medel att, tills dessa förskott blivit genom jordbrukets avkastning ersatta, i styrelsens huvudbok redovisas å konto: »Förskott för fångvårdens övertagande av Marieholms kungsgård».

Herr Barthelson: I föreliggande proposition har Kungl. Maj:t hemställt, att riksdagen skulle till fångvårdens disposition ställa en större areal av en kronodomän, belägen intill Mariestad. Det område, Kungl. Maj:t avsett för detta ändamål, utgör 170 tunnland inägor och 227 tunnland hagmark. Dessa hagmarker äro till stor del detsamma som man kallar skog, då de äro till stor del skogbeväxta. I dessa hagmarker finnas dessutom stora bestånd av lövskog, ek, björk och al, sålunda virke, som är lämpligt för snickeri eller sådant som fångvården här vill ha. Nu har emellertid statsutskottet icke allenast bifallit Kungl. Maj:ts proposition, utan har också utvidgat densamma. Det vill nämligen till detta område lägga en areal skog av 3—4 tld, som hittills på rationellt sätt varit skött och som är beväxt av kvantitativt och kvalitativt fullgod skog. Då statsutskottet gör detta, har statsutskottet brutit såväl med det uttalande, som riksdagen flerfaldiga gånger gjort, nämligen att statens domäner skola skötas av därför särskilt anlitade funktionärer, d. v. s. sådana som tillhöra domänstaten, som mot i dylika fall gällande praxis. Jag kan i detta avseende erinra om riksdagens beslut 1911, då budgetsreformen genomfördes. Denna reform grundar sig på en av riksstatskommittéerna gjord utredning, varvid framhålls det olämpliga i att ett affärsdrivande verk icke ensamt förvaltar vad som hör till dess område. Jag kan vidare erinra om ett riksdagsbeslut, så sent som från föregående år, som rörde ett fall fullkomligt analogt med det ifrågavarande. Kungl. Maj:t föreslog nämligen då, att riksdagen skulle för sin del bifalla ett förslag att till arméförvaltningens artilleridepartement avstå en större kronodomän på den grund att artilleridepartementet behövde detta till skjutfält. Riksdagen avtog emellertid denna hemställan i enlighet med av jordbruksutskottet avgivet utlåtande. Utskottet yttrade rö-

rande detta speciella fall, att det här gällde tillvaratagandet av statens skogsintresse och ansåg därför, att Kungl. Maj:ts proposition ej borde bifallas. Däremot hölle utskottet före att, för undvikande i möjligaste mån av att olägenheter uppstode mellan olika förvaltande myndigheter, den skogsförvaltande myndigheten eller domänstyrelsen skulle handhava skötseln i egentlig mening av skogen med försäljningar m. m., under det att artilleridepartementet skulle äga rättighet att bestämma i fråga om sådan avverkning och sådana åtgärder, som för militära behov vore nödvändiga.

Av Kungl. Maj:ts proposition framgår, att statsrådet och chefen för justitiedepartementet följt dessa riksdagens tydliga anvisningar. Jag ber att i en speciell punkt få anföra vad departementschefen säger rörande tillgodogörande av skogen för fångvårdens behov. Han säger där: »Att märka är, att en lösning av spørsmålet i denna riktning (d. v. s. den riktning Kungl. Maj:t föreslagit), på sätt också framhållits av dem, som företrätt skogsvårdsintresset, icke torde behöva innebära ett utestängande av fångpersonalen från allt arbete å den mark, som skulle förbehållas skogsstaten. Vad särskilt angår arbete i skogen, skulle ett dylikt arbete för fångarna — under teknisk ledning av på platsen bosatt skogstjänsteman och under erforderlig bevakning av vederbörande fångvårdstjänstemän — säkerligen kunna under fullt tryggnande former anordnas även utan att den mark, varå arbetet bedreves, införlivades med själva jordbruksfängelset.»

Vad herr statsrådet här i propositionen anför måste väl var och en, som läst den, erkänna vara grundat på sakskäl. Det synes mig därför, att synnerligen starka skäl böra framläggas för att motivera att avvika från Kungl. Maj:ts proposition. Utskottet har, såvitt jag förstår, icke presterat några sådana. Jag ber att något litet få belysa detta. »Enligt utskottets mening borde», säger utskottet, »hela den av kungsgårdens arrendator hittills disponerade delen av skogsmarken ställas under fångvårdsstyrelsens förvaltning, så att det av denna styrelse disponerade området bleve ett sammanhängande helt. För bevakningen av fångarna och deras användande i gårdens olika arbeten måste det nämligen anses innebära en avgjord fördel, om fångarna kunde föras till olika delar av egendomen utan att beröra annat område än som vore till fångvården upplåtet.»

Det mål statsutskottet vill nå kan omöjligen nås på detta sätt därför att den väg, som leder från fängelset till utgård, vilken ligger omkring en halv mil från fängelset, icke går genom den skog, som utskottet föreslår att undantaga åt fångvården, utan den går längs med denna skog och den går dessutom delvis genom kronoparken, så att man icke kan komma till denna utgård utan att passera denna. Är det så, att man vill ha en särskild väg från fängelset till denna utgård, synes det lämpligare att bygga en sådan väg. Till denna skulle icke åtgå mer än ungefär två hektar, och man behöfve därför icke uppföra mellan 3 och 4 hundra tunnland skog. Nödvändigheten därav kan åtminstone jag för min del icke inse.

Detta var ett av utskottets huvudskäl. Så säger utskottet yt-

*Omändring av
straffängelset i
Mariestad
till jordbruks-
fängelse.
(Forts.)*

terligare: »Vidare skulle en utvidgning av det till fångvårdens disposition föreslagna området jämväl medföra den fördelen, att fängelsets behov av skogsprodukter härigenom skulle kunna till större delen eller möjligen till fullo täckas. Utsyningen av detta virke kunde lämpligen såsom hittills anförtros åt vederbörande revirförvaltare.»

Det förefaller mig egendomligt att framhålla, att fängelseförvaltningen skulle kunna komma i någon sorts dilemma för att den saknade skog, när den har intill sig en kronopark. För övrigt är jag övertygad, att fängelsets behov av vedbrand och husbehovsvirke m. m. kan fullständigt täckas från den skog eller hagmark, som enligt den Kungl. propositionen skulle upplätas till dess disposition. Detta utskottets skäl synes sålunda icke heller vara tillräckligt talande.

Jag har här uppehållit mig huvudsakligen vid de ekonomiska skäl, som enligt mitt förmenande tala för bifall till Kungl. Maj:ts förslag; men, mina herrar, det finnes ett annat i mina ögon ännu mycket mer vägande skäl, och det är hänsynen till det samhälle där skogen är belägen. Det är en stad, som dock har 5,000 invånare. Marieholms kronodomän och kronopark är, såsom jag i början nämnde, belägen intill Mariestad, och den har under alla tider begagnats av samhällets arbetande befolkning och även av andra såsom förlustelsepark. Egendomen ligger utefter sjön Vänern och den strandlängd, som enligt utskottets förslag, skulle överlämnas till fångvården utgör mellan tre och fem kilometer. Vi böra tänka oss, att förhållandet med Marieholms kronopark och Mariestad är precis detsamma som förhållandet med Djurgården och Stockholms stad. Skulle ni, mina herrar, som bo i Stockholm, vilja vara med om att Djurgården upplätes för fångvårdens räkning, så att den skulle avstängas för besökande? Jag är övertygad, att något sådant icke kan förekomma. Det synes mig, att vi också borde taga hänsyn till behovet av en folkpark för en liten stad, låt vara att den ligger i landsorten. Vad utskottet i detta avseende föreslår strider även mot den praxis, man i riksdagen följt. Riksdagen har nämligen alltid visat särskilt tillmötesgående, när det gällt samhällenas intresse i berörda avseende. Senast förra året överlät riksdagen till Kalmar stad en areal av cirka 120 tunnland just för bildande av en folkpark. Det är denna hänsyn till staden Mariestad som jag för min del sätter så högt. Genom Kungl. Maj:ts förslag mister Mariestad visserligen ett betydande område; men, om riksdagen bifaller Kungl. Maj:ts förslag, skulle dock såsom folkpark bibehållas en avsevärd skogsareal, belägen utefter Vänern och med en strand av mellan två à tre kilometer, vilket ju vore av stor betydelse för Mariestad.

Då jag för min del omöjligen kan finna det rättvist att beröva Mariestad hela det område, som staden i alla tider begagnat och njutit av och icke på något sätt missbrukat, och då jag icke anser rätt att stadens intresse helt och hållet uppoffras för fångvårdens skull — den får ju ändå avstå en betydande del av vad den hittills ansett såsom ett agremang för sig — ber jag, herr talman, att på denna grund och på grund av skäl, som jag förut anfört, få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag och avslag på statsutskottets hemställan.

Herr Svensson: Jag ber att i största korthet få bemöta den föregående talaren och yrka bifall till utskottets hemställan.

Denna fråga bör naturligtvis bedömas ur synpunkten av vad som kan vara nyttigast och bäst för det allmänna, oavsett vad riksdagen med kommitterade till äventyrs förut uttalat i princip. Jag kan icke finna annat än klokt och riktigt, att samma styrelse, som har att sköta åkerjorden även äger dispositionsrätt över skogsmarken, som i alla fall är relativt liten för den stora personal, det här gäller att skaffa sysselsättning och arbete. Detta arbete bör kunna mera rationellt fördelas, om den som förvaltningens skötsel om hand äger att förfoga över både inägor och utägor. Såsom föregående talare framhöll, är det en relativt obetydlig skogsmark, som det här gäller, låt vara att marken är delvis be vuxen med mycket värdefull skog, men den omständigheten, att den skulle komma att lyda under fångvårdsstyrelsen, gör icke skogen mindre värdefull eller förminskar dess avkastningsförmåga. Fångvårdsstyrelsen har goda tillfällen att förskaffa sig hjälp av forstligt bildade personer vid förvaltningen av denna egendom, om icke på annat sätt så genom biträde av domänstyrelsen och dess tjänstemän. Jag håller före, att denna egendom kan bliva bättre behandlad, om den i sin helhet lyder under samma styrelse, som för övrigt har förvaltningen om hand.

Nyss framhöll föregående talare, att genom ifrågavarande områdes upplåtande åt fångvårdsstyrelsen, varigenom fångarna sålunda fritt finge arbeta över hela kronoparken, tillfogades en orätt åt Mariestads invånare. Denna fråga har statsutskottet icke haft uppe till sin omedelbara prövning, men jag tänker mig, att sådana anordningar bliva vidtagna, att Mariestadsborna lugnt skola kunna använda vad de behöva av området till promenadplats. Staten kan dock icke reservera kronoparker särskilt till promenadplatser.

Statsutskottets avdelning har kommit till den uppfattningen, att frågan lämpligast bör avgöras såsom utskottet nu enhälligt har tillstyrkt; och jag får därför, herr talman, anhålla om bifall till utskottets förslag, fullt förvissad, att en rationell skogsskötsel därigenom kan bibehållas, och att det bästa och mest praktiska handhavandet av det helas förvaltning därigenom möjliggöres. Det är ju också en sak, att fångvårdsstyrelsen kan genom denna anordning få möjlighet att taga ut det stora virkesbehov, som den kan komma att behöva för anstalten. Den kan få detta virke utan att behöva inlåta sig på för staten mindre förmånliga inköp.

Herr Ericsson Aaby: Jag ber att få stryka under vad den ärade talaren på Västgötabanken nyss yttrade, då han sade, att första kammaren stode i begrepp att taga ett avsteg från vad hittills varit riksdagens praxis i liknande frågor, ett förhållande, som också Kungl. Maj:t tagit hänsyn till i nu föreliggande proposition; och jag får säga, att det var med en viss förvåning jag läste statsutskottets betänkande i detta stycke, ty man är icke van vid att sådana här *nya* uppslag komma från det hållet. I detta fall får jag

*Omändring av
straffängelset i
Mariestad
till jordbruks-
fängelse.*

(Forts.)

Omändring av straffängelset i Mariestad till jordbruksfängelse. nämligen säga, att man kommer med något, som strider mot gammal sed.

(Forts.) För min del tror jag, att det icke skall bli svårare för fångvårdsstyrelsen att fullfölja sin uppgift därborta på Marieholm, om skogen, som icke är så liten, — arealen är omkring tre hundra tunnland, såsom vi nyss hörde av herr Barthelson — fortfarande kvarbleve under domänstyrelsens överinseende, liksom fallet är med samtliga övriga domäner. Och då härtill kommer, att talande skäl kunna anföras från mariestadshåll, nämligen med hänsyn till samhällets trevnad, tror jag, att kammaren gjorde klokast i att hålla sig till vad Kungl. Maj:t föreslagit och i ett enda sällsynt fall gå emot statsutskottet.

Herr Swartz: Jag tillåter mig upplysa den förste och den siste ärade talaren, att de gjort denna fråga större, än den i själva verket är. Båda två talade om skogens areal. Jag vet icke, om det var den förste eller siste ärade talaren, som sade att det här rörde sig om cirka trehundra tunnland, men i vilket fall som helst vill jag säga, att de misstagit sig, ty enligt Kungl. Maj:ts proposition är det meningen att låta den till Marieholms kungsgård hörande *hagmarken* ställas under fångvårdsstyrelsens förvaltning. Det är endast den egentliga skogen som hör till Marieholms kungsgård, som skulle undantagas. Därom är det som skiljaktig mening råder mellan Kungl. Maj:t och statsutskottet. Hur stor är då egentligen denna hagmark? Enligt upplysning på sidan 120 i den Kungl. propositionen skulle den vara 51.68 hektar, således ungefär 100 tunnland; därtill inskränker sig saken. Redan av denna anledning tror jag frågan får väsentligen mindre dimensioner än som de båda ärade talarna givit densamma.

Vidare ber jag få anföras, att de särskilda jordbrukssakkunnige, som tillkallats för att i handling omsätta den lag, som kom till på grund av riksdagens egen begäran om anordnande av friluftsbete för fångar, ha för sin del förklarat, att de anse, att hela Marieholms kungsgård borde komma under fångvårdsstyrelsens vård. Detsamma har framhållits icke blott av fångvårdsstyrelsen utan jämväl från lantbruksstyrelsen och slutligen har Kungl. Maj:ts befallningshavande i Skaraborgs län, som är boende i Mariestad och icke kan anses sakna allt intresse särskilt för vad mariestadsborna vidkommer, för sin del förenat sig om detta. Det är endast och allenast domänstyrelsen, som ansett att ifrågavarande mark helst fortfarande bör stå under domänstyrelsens vård. Dessa äro de tvänne synpunkter, som gjort sig gällande mot varandra; den ena har framhållits från de myndigheter jag nyss nämnde och går ut på, att man i främsta rummet bör göra anordningarna för detta friluftsfängelse, som tillkommit på grund av en lag, som riksdagen beslutit, för ändamålet så lämpliga som möjligt. Gentemot detta står domänstyrelsens önskan att fortfarande sköta dessa 51.68 hektar skogsmark. Vad beträffar att statsutskottets förslag skulle vara av alltför revolutionär innebörd, så är det åtminstone av mindre

revolutionär natur än själva den lag, som ligger till grund för förslaget från Kungl. Maj:ts sida, och med den har statsutskottet icke haft något att skaffa, utan det har endast haft att ställa sig till efterrättelse vad som beslutits. För min del anser jag och hoppas, att detta förslag skall bli till fördel. Statsutskottet har efter — såsom jag hört — synnerligen noggrann och omsorgsfull prövning på avdelningen, i vilken jag icke suttit, kommit till det resultat, att för tillgodoseende av det syfte, den kungl. propositionen avsett, det ovillkorligen är av behovet att dessa 100 tunnland eller 51,68 hektar ställas till fängvårdsstyrelsens disposition. Att vid skötseln av denna areal all hänsyn toges till, att ifrågavarande skogstrakt kommer under lämplig vård, håller jag för alldeles uppenbart, likasom att man därvidlag söker skaffa sig insiktsfull hjälp från så sakkunnigt håll som möjligt.

Vad synpunkten av mariestadsbornas bekvämlighet beträffar och lämpligheten för dem att behålla denna kronopark såsom promenadplats, får jag hänvisa till vad av Kungl. Maj:tt föreslagits. Denna synpunkt är naturligtvis ingenting att taga hänsyn till i detta sammanhang, i all synnerhet som det icke är förbjudet att gå på detta område, utan det mycket väl kan ordnas så, att det kan begagnas som promenadplats, vilket är den egentliga synpunkten, som här framhållits.

Jag tror, att från skogsvårdens synpunkt frågan är av skärligen obetydlig beskaffenhet, men från fängvårdens tror jag det är allt skäl i världen, då man gör första försöket i denna väg i vårt land, att följa de myndigheters uppfattning, som särskilt tagit hänsyn till denna sida av saken, och tillåter mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Barthelson: Statsutskottets ärade ordförande vände sig mot att jag skulle hava lämnat oriktiga arealuppgifter. Om jag det har gjort, så har det skett genom missägning mot min vilja. Enligt de officiella uppgifterna utgör hela skogs- och hagmarken till Marieholms kungsgård en areal av 163,14 hektar eller mellan 3 och 4 hundra tunnland; men det är ju möjligt, att jag missade mig, så att mitt yttrande ansågs innebära, att den omtvistade skogen ensam upptog denna areal. Statsutskottets ärade ordförande sade vidare, att detta är en småsak. Det beror på vad man i avseende på statsmedel anser vara en småsak. Jag anser för min del, att detta icke är en småsak. Om jag tager medeltalet av de tre sista åren, så ha dessa 163 hektar årligen lämnat en behållning av 6.154 kronor 85 öre.

Så nämnde den ärade talaren vidare att, vad Mariestads stad beträffar, fanns där icke någon opposition rörande den omtvistade skogen och att Konungens befallningshavande hade tillstyrkt fängvårdsstyrelsens förslag. Jag ber med anledning härav att få läsa upp vad som i statsverkspropositionen finnes anfört från Mariestads stadsfullmäktiges sida. De borde väl också få anses känna till saken. Där säges:

*Omändring av
straffängelset i
Mariestad
till jordbruks-
fängelse.
(Forts.)*

Omändring av
straffängelset i
Mariestad
till jordbruks-
fängelse.
(Forts.)

»Vidare hade staden genom grannskapet med kungsgården haft en högt uppskattad förmån av härliga promenadplatser, vilka också av stadsinnevävarne flitigt tagits i anspråk. I följd av vetskapen om att när som helst kunna påträffa straffångar med sina vaktare komme helt visst innevävarne i staden att i stor omfattning inskränka sina utflykter till kungsgårdens skogar, ängar och stränder och därigenom gå miste om ypperliga tillfällen till rekreation.»

Och jag vet dessutom, att från Mariestad ytterligare protestrats, ehuru jag själv icke sett denna protest, som lär vara avlämnad till statsutskottet.

Jag kan fortfarande icke annat än vidhålla vad jag framhållit, att med hänsyn till Mariestad är det bättre att nu ställa sig på Kungl. Maj:ts sida än på utskottets, då Kungl. Maj:t haft tillfälle att bättre utreda denna sak, än vad statsutskottet kunnat under den korta tid, utskottet haft saken om hand. Jag yrkar därför fortfarande bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Den nu av herr Barthelson lämnade uppgiften, att yrkandet skulle avse 163,14 hektar, är på det sättet riktig, att den siffran omfattar både skogs- och hagmarken. Men enligt Kungl. Maj:ts proposition skulle härav 111,46 hektar upplätas åt fångvårdsstyrelsen, vadan skulle kvarstå endast 51,68 hektar, varom striden nu står. Under sådana förhållanden är det uppenbart — att påståendet i de anföranden man nu hört — att det här gäller 3 å 4 hundra tunnland, icke är riktigt.

Jag ber att få påpeka ett annat förhållande, som icke blivit berört under diskussionen, men som delvis varit avgörande vid avdelningens ståndpunkttagande. Och det är, att inom det område, varom här är fråga, äro belägna åtskilliga torplägenheter eller mindre ställen, som enligt Kungl. Maj:ts proposition förutsättas, ehuru det icke uttryckligen uttalas, skola bebos av arbetare som sortera under domänstyrelsen. Således skulle här det underliga förhållandet inträffa, att vid detta jordbruksfängelse, som är ett experiment, som icke har sin motsvarighet någon annanstädes, och där det gäller att från början inrikta sig på ett klokt och ur fångvårdsynpunkt lämpligt utförande, skulle inom detta speciella arbetsområde bliva bosatta familjer, som icke tillhörde fångvårdsstaten och med vilka fångvårdsstyrelsen icke skulle hava att taga någon befattning. Det måste vara synnerligen olämpligt, om ett sådant förhållande skulle äga rum på detta speciella område, där fångvårdsynpunkter och icke skogsvårdssynpunkter borde vara avgörande.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Svensson: Mot herr Barthelson vill jag framhålla, att han resonerade, som om skogsmarkens avkastningsförmåga skulle förminska, i fall den förlades från domänstyrelsen till fångvårdsstyrelsen. På statsutskottsavdelningen, som behandlade frågan, trodde vi, som jag förut uttalat, att det skulle vara ekonomiskt fördelaktigare, att skogen förvaltades av samma myndighet, som

hade att sköta inägora. Vi trodde, att skogens produkter kunde bekvämligast och bäst tillgodogöras, om den förvaltades av fångvården, som genom fångarnes användande har mer än tillräcklig arbetsstyrka för inägornas skötande och som därför borde kunna förvalta egendomen i dess helhet. Jag tror därför, att förvaltningen av skogen även bör uppdragas åt fångvården, som på detta sätt får sysselsättning för den stora arbetsstyrka, som står till dess förfogande.

*Omändring av
straffängelset i
Mariestad
till jordbruks-
fängelse.
(Forts.)*

Vidare slipper fångvårdsstyrelsen inköpa virke för fångvårdens behov, vilka inköp ofta kunna bliva ganska oförmånliga. Som sagt, den forstliga skötseln behöver icke bliva sämre, därför att förvaltningen av skogen förlägges till fångvårdsstyrelsen, ty det finnes numera god tillgång på forstligt bildade tjänstemän, vare sig uppgörelse därvidlag träffas med domänstyrelsen eller med vederbörande skogsvårdsstyrelse.

Herr Ericsson, Aaby: Jag giver statsutskottets ärade ordförande fullkomligt rätt däri, att detta icke är någon stor fråga, och jag erkänner också, att den reducerats betydligt genom de upplysningar, som lämnats från statsutskottets sida. Men vi, åtminstone inom jordbruksutskottet, som äro vana att höra, att så ofantligt stort avseende fästes även vid små skogsarealer och vid deras bibehållande under rätt skötsel, vi tycka ändå icke, att dessa 100 tunnland äro någonting så litet.

Anledningen varför jag begärde ordet var det uttalande som gjordes av statsutskottets ärade ordförande och som underströks av den siste talaren beträffande skogens rationella skötsel: man skulle nämligen anlita domänstyrelsens tjänstemän eller andra forstligt bildade personer. Men, mina herrar, vad tjänar det till att först taga skogen från domänstyrelsen med dess forstliga och sakkunniga skötsel och lägga den under fångvårdsstyrelsen för att — såsom den siste talaren yttrade — sedermera för skogens lämpliga vård köpa arbetskraft från domänstyrelsen. Det tycker jag icke är praktiskt.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Barthelson: Herr Ekman framhöll, att vissa torp, som i propositionen föreslagits att överlämnas till skogsväsendet av utskottet föreslagits att tilldelas fångvårdsstyrelsen. Nu är det såsom vi alla veta, för jordbruk och skogsbruk i närheten av vissa industrisamhällen mycket svårt att erhålla lämpliga arbetskrafter. Detta har särskilt skogsväsendet fått vidkännas. Därför har man också numera övergått till att skaffa sig egna fasta skogsarbetare, och detta är av största behov påkallat just här vid Marieholm. Då den ärade talaren säger, att fångvårdsstyrelsen måste behärska alla ställen på den platsen, måste det vara honom obekant, att där finnas även enskilda villaägare. Vill han att dessa villaägare skola avhysas? Det finnes också å kronoparken skogvaktarboställe. Skola där boende skogvaktare också avhysas för att fångvårdsstyrelsen skall få ensam vara i allt här bestämmande.

Omändring av
straffängelset i
Mariestad
till jordbruks-
fängelse.
(Forts.)

För övrigt, om nu fångvårdsstyrelsen erhåller dessa torp, så måste skogsstaten på platsen, för att få sitt arbete utfört, antaga löst folk, och jag undrar, om det blir bättre för fångvårdsförvaltningen, att dessa tillfälliga arbetare komma i beröring med fångarna, än om de på torpen bosatta arbetarna göra det. Det synes, som om skogsförvaltningen borde vara lika skickad som den andra förvaltningen att handhava dessa torp. De skäl som häremot anförts kan jag ej godtaga. Och jag säger ännu en gång, att man därigenom berövar Mariestads samhälles medlemmar dess gamla rättighet att besöka området i fråga utan att riskera att där träffa på straff-fångar.

Herr Svensson: Jag ber att emot herr Aaby Ericsson få säga, att det är nog en betydlig skillnad på möjligheten att få avkastning av egendomen, om någon del av densamma skall ligga under annan förvaltning. Jag har icke sagt, att man skall försöka hyra arbetskraft från domänstyrelsen annat än för den rent forstliga skötseln. Det kommer att finnas överflöd av arbetskraft på egendomen, mera arbetskraft än som lämpligen där kan sysselsättas, och skogsarbete kan mycket väl behövas för att utfylla fångarnas arbetstid.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Med anledning av herr Barthel-sons erinran därom att en del villaegendomar finnas å egendomen vilka icke komme att inlösas och därigenom icke disponeras av fångvårdsstyrelsen samt att styrelsen därigenom icke bleve i tillfälle att bestämma vilka som finge bebo byggnaderna i fråga, så ber jag att få framhålla, att i propositionen ingår även inköp av åtskilliga enskilda ägares hus.

Vad för övrigt beträffar det mer eller mindre lämpliga uti att å torpen bo skogsarbetare eller att dessa upplåtas åt bevakningspersonal som det här gäller för fångvårdsstyrelsen att anställa och placera, så förefaller det mig, som om fångvårdsstyrelsens uppfattning att dessa bostäder böra förbehållas den senare personalen, vore riktig. Det är ingenting som hindrar domänstyrelsen att anställa fasta arbetare med bostad på annat ställe, till ex. i det närbelägna Mariestad. Beskaffenheten av deras anställning är icke beroende av om de bo i torpen eller i staden bredvid.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Barthelson: Jag ber om ursäkt, att jag ånyo begärt ordet, men jag vill endast lämna en upplysning i anledning av herr Ekmans sista yttrande. Då jag nämnde ordet område ville jag framhålla, att det på Marieholmsområdet i närheten av dessa torp finnas lägenheter, som inköpts av enskilda personer, och ett kronojä-gareboställe. Det är väl detsamma, om dessa lägenheter ligga in-vid gränsen av eller på själva fångvårdsområdet. Faktum är att de finnas på Marieholms ägor.

Herr S w a r t z: Jag borde icke besvära kammaren med vidare ordande i frågan, då redan så mycket sagts; men det var så, att herr Barthelson upprepade ett uttalande, som han gjort en gång förut och som han förklarade, att vi icke ville inlåta oss att svara på. Därför anser jag mig böra svara. Och jag vill mycket gärna inlåta mig därpå, därför att det är lätt att göra.

Herr Barthelson framhöll i fråga om mariestadssynpunkten — jag vet icke huruvida det var meningen att uttalandet vore Mariestads stadsfullmäktiges — att det icke var utan betydelse, om de 51 hektaren ställdes under domänstyrelsen eller under fångvårdsstyrelsen. I den delen kan jag säga, att det smäller ungefär lika högt. Men det var icke heller den konklusion Maristads stadsfullmäktige kommo till i det yttrande, som herr Barthelson åtgav, utan vid Mariestads stadsfullmäktige vilja, det innehålles i fortsättningen av det som herr Barthelson nyss uppläste, nämligen: »På grund av vad sålunda anförts anhölle stadsfullmäktige, att en framställning om kungsgårdens användande för ovan angivna ändamål icke måtte vinna bifall.» Det vill med andra ord säga, att hela fängelset icke skulle förläggas till Maristad, och det kan jag förstå. Men departementschefen säger därom på följande sida: »De skäl mot jordbruksfängelsets förläggande dit, som stadsfullmäktige i Maristad anført, synas mig ej vara av den vägande natur, att förslaget på grund därav bör avvisas.» Det tror jag litet var kan vara med om.

För övrigt vill jag säga det, att något yrkande på grund av mariestadsbornas klagan icke gärna nu kan komma i fråga, ty deras yrkande går ut på att något fängelse icke skulle förläggas till Mariestad. Huru förhåller det sig med den saken? Jo, på det sättet att efter noggranna undersökningar av sakkunniga för att se till, var det kunde finnas plats för tillgodosende av det syfte, som genom den nya lagen blivit fastslaget såsom skolande tillgodoses, har man kommit till det resultat, att detta är den enda lämpliga plats, som kan komma i fråga. Och så har kammaren nyss under ett par föregående punkter bifallit tjänster vid Mariestadsfängelset, som inrättats med särskild tanke på att ett jordbruksfängelse skall förläggas till Marieholm. Den saken är redan avgjord, så att i alla händelser äro fatalierna försuttna i avseende på fängelsets förläggande dit.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan, såvitt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, bifalla denna framställning oförändrad; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, vilken upprepades vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Barthelson* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Omändring av straffängelset i Mariestad till jordbruksfängelse.
(Forts.)

Omändring av straffängelset i Mariestad till jordbruksfängelse. Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i punkten 24 av sitt utlåtande nr 2, röstar

Ja;

(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan, såvitt den skiljer sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifalles denna framställning oförändrad.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 42.

Punkterna 25—27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29—33.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 34.

Lades till handlingarna.

Punkten 35.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 36.

Lades till handlingarna.

Punkterna 37—39.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid föredragning av statsutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl.

Maj:t angående utredning i fråga om beredande av förbättrad ställning åt vissa å domsagornas kanslier anställda skrivbiträden, och

nr 15, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående reglering i visst syfte av lönerna för de löntagare, vilkas avlöning är beroende av riksdagens beslut,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 4, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

I nu föredragna punkt hade utskottet som förmält sig hava tagit del av *dels* fullmäktiges i riksbanken allmänna och särskilda protokoll för tiden från och med den 15 januari 1916, intill vilken dag ansvarsfrihet beviljats för deras i protokollen antecknade beslut och åtgärder, och till början av innevarande års riksdag, *dels* de av vederbörande revisorer avgivna berättelser om verkställd granskning av riksbankens såväl huvudkontors som samtliga avdelningskontors i orterna förvaltning under år 1915, *dels ock* fullmäktiges med utskottets memorial nr 1 till riksdagen överlämnade berättelse angående riksbankens tillstånd, rörelse och förvaltning år 1916, ävensom de av styrelserna för riksbankens avdelningskontor i avseende å dessa kontors förvaltning under samma år lämnade redogörelser, yttrat, att utskottet vid granskning av dessa protokoll och berättelser ej, utöver vad i punkten 1 omförmälts, funnit några uttalanden, som påkallade särskilt yttrande från utskottets sida.

Granskning av bankofullmäktiges protokoll och berättelser.

Vid föreliggande utlåtande hade reservation avgivits av herrar *Neiglick, Wickman, Sandler*, friherre *Adelswärd, Kristensson, Berg* i Munkfors, *Molin* i Södertälje och *Jonsson* i Gumboda, vilka ansett, att i utskottets utlåtande bort intagas ett så lydande uttalande:

»Vid läsningen av fullmäktiges särskilda protokoll för år 1916 har utskottet funnit innehållet av protokollet den 28 november samma år vara av beskaffenhet att böra bringas till riksdagens kännedom. Nämda protokoll, vilket icke angiver någon meningsskiljaktighet inom fullmäktige vid ärendets behandling, är av följande lydelse:

Förste deputeraden anförde:

'Jag har i dag varit kallad till sammanträde hos statsministern för överläggning i frågan om lämpligaste sättet att ordna folkushållningskommissionens behov av medel för betalning av spannmål, som för statens räkning kommer att uppköpas eller beslagstagas. Vid

Granskning av
bankofullmäk-
tiges protokoll
och berättelser.

(Forts.)

sammanträdet meddelades, att med bankföreningens ordförande, bankdirektör Kjellberg, förts förberedande underhandlingar, gående ut på, att ett konsortium privatbanker skulle ställa erforderliga medel till folkhushållningskommissionens förfogande. Med anledning härav uttalade jag den meningen, att lämpligaste sättet att bereda kommissionen nödiga medel vore att, såsom förut plägat ske vid liknande tillfällen, ställa medel till förfogande hos statskontoret, vilket bemyndigades att hos riksgäldskontoret rekvirera nödigt förskott, var-efter riksgäldskontoret i sin ordning hade att vända sig till riksbanken för erhållande av försträckning, i händelse riksgäldskontoret icke självt förfogade över tillräckliga medel.

Enligt vad jag har mig bekant, är riksgäldskontorets och statskontorets finansiella ställning för närvarande sådan, att folkhushållningskommissionens penningbehov böra kunna tillfredsställas ett stycke in på nästa år, utan att riksgäldskontoret för detta ändamål behöver anlita riksbanken om försträckning. Att samtidigt med att statskontoret resp. riksgäldskontoret disponera tillräckliga medel för fyllande av kommissionens behov hos privata banker upplåna medel för samma ändamål, vore att ådraga statsverket en onödig ränteutgift.

Sedan bankdirektör Kjellberg, vilken var vid sammanträdet närvarande, meddelat, att privatbankernas medverkan till beredande av nu ifrågavarande kredit åt folkhushållningskommissionen förutsatte antingen att av riksgäldskontoret utfärdade, så kallade skattkammарväxlar skulle ställas såsom säkerhet för kommissionens skuld till bankerna, eller att riksbanken förklarade sig villig att, även om sådan säkerhet icke blivit ställd, åt privatbankerna rediskontera växlar, för vilka folkhushållningskommissionen häftade såsom gäldenär, riktade statsministern till mig frågan, huruvida riksbanken kunde godkänna folkhushållningskommissionen såsom gäldenär för i riksbanken diskonterade växlar, för vilka skattkammарväxlar icke blivit deponerade som säkerhet. Denna fråga förklarade jag mig icke kunna besvara utan att hava underställt densamma fullmäktiges prövning.

Statens skuldsättning bör, såvida icke riksdagen för särskilda fall annorlunda beslutat, ske genom riksgäldskontoret. Då fullmäktige icke böra medverka till att denna regel i nu föreliggande fall åsidosättes genom att riksgäldskontoret förbigås och statens skuldsättning sker genom folkhushållningskommissionen, hemställer jag, att fullmäktige ville bemyndiga mig att till svar på nämnda fråga meddela statsministern, att fullmäktige anse sig kunna diskontera växel med folkhushållningskommissionen såsom gäldenär endast under den förutsättningen, att supplementär säkerhet för växeln deponerats i form av utav riksgäldskontoret utfärdade skuldförbindelser.

Med instämmande i vad förste deputeraden sålunda yttrat biföllo fullmäktige förste deputeradens hemställan.»

Herr Petersson, Alfred: Vid detta betänkande är fogat en reservation, om vilken man måste säga, att den genom sitt innehåll och vad den omtalar är utav den mest uppseendeväckande be-

skaffenhet. Det har ända hittills vilat en, man kan säga, mystisk slöja över det sätt, varpå statens spannmålsaffärer finansierats, och jag tillät mig för min del redan vid remissdebatten uttala en undran, för att icke säga en fråga, rörande denna sak. Emellertid fick man icke vare sig i denna kammare eller i andra kammaren någon som helst upplysning, huru denna sak ordnats och huruvida staten skuldsatts på andra vägar än de vanliga för denna finansierings skull. Nu har emellertid genom denna reservation så att säga en flik av slöjan lyfts. Och vad som dolt sig där bakom måste jag för min del beteckna såsom synnerligen anmärkningsvärt. Det tyder på, att man vidtagit förberedande åtgärder, och det är väl mycket sannolikt, fastän det icke framgår av denna reservation, att dessa förberedande åtgärder lett till resultat i den riktning, att man gått i författning att skaffa medel och skuldsätta staten utan riksdagens medverkan och utan anlåtande av riksgäldskontoret eller riksdagens egen delegation för sådana ärenden. Det måste betecknas såsom i hög grad anmärkningsvärt och som en nyhet.

Jag skall icke vid detta tillfälle närmare ingå på denna sakfråga i annan mån, än att jag vill betona det högst uppseendeväckande och anmärkningsvärda i detta förhållande. Jag är övertygad att saken i annan form och vid annat tillfälle måste komma upp och dragas inför riksdagen.

Emellertid är det ju också en annan sak, som är egnad att väcka en viss förvåning, och det är, att bankoutskottet icke varit fullkomligt enigt om att delgiva riksdagen vad bankoutskottet sålunda fått kännedom om genom det förda protokollet.

Det är alldeles uppenbart, förefaller det mig, att man icke med denna reservation, på något sätt velat rikta någon anmärkning mot fullmäktige i riksbanken. De ha ju endast gjort sin skyldighet. Det är klart, att det, som är anmärkningsvärt i detta fall, adresserar sig åt helt annat håll.

Herr H e d e n s t i e r n a: Endast ett enda ord! Eftersom den föregående talaren gav en fingervisning åt utskottet, att det nästan åsidosatt sin plikt, har jag endast velat säga, att den del av utskottet, som icke fann denna sak anmärkningsvärd, såg saken på så sätt att här har intet hänt. Enligt vad protokollet, som var tillgängligt för utskottet, utvisar, har det här endast varit en preliminär underhandling om en sak, om vilken man icke kan se, att den lett till något resultat. Vid sådant förhållande ansåg utskottet sig icke alls ha något skäl att finna saken anmärkningsvärd.

Herr W i c k m a n: Det var icke reservanternas i denna kammare uppfattning, att de borde bringa denna fråga under någon större debatt i kammaren. Jag och mina medreservanter hava som jag tror samma uppfattning, som vår ärade ordförande nyss uttalade, att den konferens, som omnämnes i protokollet, var av den art, att den icke lett till något resultat. Vi som reserverat oss, ha haft den uppfattningen, och vi hade den också i utskottet, att saken var så

*Granskning av
bankofullmäktiges
protokoll
och berättelser.*
(Forts.)

Granskning av bankofullmäktiges protokoll och berättelser. pass anmärkningsvärd, att vi ansågo den böra bringas till kammarens kännedom, men något resultat av dessa förhandlingar kom ju icke till stånd på grund av de deputerades ställning och uppfattning, och då menade vi, att det icke var något skäl att göra ett så stort nummer därav.

Jag har endast velat meddela kammaren, att vi icke avsett, att den här saken skulle bringas till någon större debatt.

Överläggningen ansågs härmed avslutad, varefter förevarande punkt lades till handlingarna.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 5, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 3 och 4.

Lades till handlingarna.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogos bankoutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckt motion om anslag till utgivande av en uppslagsbok över 1917 års lagtima riksdags verksamhet;

nr 7, angående tillfälligt lönetillägg åt amanuensen vid riksdagens bibliotek R. Höckert;

nr 8, angående dagarvodet till e. o. amanuensen vid riksdagens bibliotek;

nr 9, i anledning av väckt förslag rörande förändrade anordningar inom riksbankens fastighet i Uppsala; och

nr 10, angående ersättning till vaktmästaren vid riksbankens huvudkontor J. Carlsson för mistade avlöningsförmåner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid föredragning av jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss del av den inom Landskrona stad belägna ön Gråen, och

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till lantförsvaret av visst område av förra kronofogdebostället $\frac{5}{8}$ mantal Kvarnberga nr 1 i Åkers socken av Södermanlands län,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar. *Försäljning av vissa kronolägenheter.*

I en till riksdagen den 8 december 1916 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 13, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att i de i berörda protokoll närmare angivna, under 14 särskilda punkter upptagna ärenden, medgiva försäljning av kronoegendomar eller upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts berörda förslag hade utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt, bland annat, under punkt 12, att riksdagen måtte medgiva, att förra militieboställslägenheten Stora Bro kvarn i Ullervads socken av Skaraborgs län finge försäljas på offentlig auktion under de i brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor.

Under sistnämnda punkt hade reservation avgivits av, bland andra, herr *Holmquist*, vilken likväl ej däri antytt sin mening.

Herr *H o l m q u i s t*: Herr greve och talman, mina herrar! Vid det föredragna utlåtandet har jag låtit anteckna mig såsom reservant in blanco. Min reservation gäller den tolfte punkten, och jag skall be att med några ord få framhålla vad som ligger däri.

Den nu av mig angivna punkten avser Kungl. Maj:ts framställning rörande försäljning av förra militieboställslägenheten Stora Bro kvarn i Ullervads socken av Skaraborgs län. Den är utarrenderad för 900 kronor om året och blir arrendeledig den 14 mars 1918. Den kan egentligen icke sägas vara en s. k. mindre lägenhet eller egnahems-lägenhet. Det är en fastighet, som är uppskattad till ett värde av 37,000 kronor och följaktligen av icke så alldeles obetydligt värde.

Man kan egentligen säga, att detta forna militieboställe har ägoslag av tre olika arter. Till en del består bostället av en kvarn med strömfall i Tidån, och detta strömfall är visserligen icke av så storartad natur — det är ungefär 90 hästkrafter under åtta månader av året. Det andra området, som väl får anses vara det

Försäljning av
vissa krono-
lägenheter.
(Forts.)

viktigaste och mest betydelsefulla, är ett skogsområde av omkring 21 hektar. Det är ett område bevuxet med synnerligen präktig ståndskog. Vidare förekomma inägor, som äro inskjutna i detta skogsområde och äro av jämförelsevis mindre betydelse.

Nu får jag säga, att i allmänhet, då man står inför frågan, att Kungl. Maj:t skall sälja ett av sina innehavande vattenfall, man blir mycket betänksam, men å andra sidan kan man ju säga, att det vattenfall, varom här är fråga, är av synnerligt obetydlig omfattning; jag tror dock, att i och för sig det ligger en nödvändighet i att vara mycket varsam vid sådana försäljningar. Man bör enligt min uppfattning nu vara det med alldeles särskild noggrannhet, ty vi stå ju inför förhållanden på vattenrättsområdet, som kunna bli av mycket genomgripande betydelse och alldeles särskilt få en sådan betydelse, när det gäller mindre vattenfall i statens hand. Vi veta ju, att ett förslag till vattenfallslag, som är ganska genomgripande, kommer att föreläggas riksdagen. Man vet icke, i vilken form det kommer att föreläggas, men det innebär i varje fall såsom ett betydelsefullt moment att mindre vattenfall kunna sammanläggas och följaktligen få ökad betydelse. Och därmed skulle staten tillföras en ingalunda betydelselös förmån. Vid sådant förhållande har jag ansett, att man med hänsyn till nämnda vattenfalls- eller strömfallsfråga icke bör påskynda försäljningen av denna lägenhet. Det är visserligen förbundet med det obehaget, att staten skulle få vissa utgifter för några byggnadsföretag, som stå i sammanhang med vattenfallet, och särskilt med den dammbyggnad, som här torde vara erforderlig, men det belopp som därför blir nödvändigt, torde dock inskränka sig till omkring 6,000 kronor.

Vad som emellertid väckt min största betänksamhet vid den här ifrågasatta försäljningsåtgärden har varit försäljningen av skogen. Som jag nämnde, är denna lägenhet till väsentlig del en ren skogslägenhet. Den är beväxt med en mycket präktig ståndskog, som av vederbörande uppskattningsmän värderats till icke mindre än i det närmaste 26,000 kronor.

Det är ju en tämligen erkänd uppfattning, att staten bör så vitt möjligt koncentrera sitt skogsbruk. Staten bör där så anses lämpligt försälja mindre skogsområden, som ligga spridda, för att sammandraga sina skogskomplex i större områden. Detta kommer att underlätta förvaltningen och genomföra bättre skogsvårdande verksamhet. Men förhållandena kunna ju växla, och jag tror, att alldeles särskilt den tid, i vilken vi nu röra oss, väl får anses vara utmärkt av att man begagnar alla möjligheter att gnaga på landets skogskapital. Det skall vara få delar av vårt land, där man icke märker, att i det fallet aptiten växt ofantligt. Kan det då vara lämpligt, eller bör det icke mötas med en viss betänksamhet att under sådana förhållanden kasta ut i den enskilda spekulationens gap en sådan här skogbit, om vilken det nu är fråga och vilken ingalunda är så liten? Om denna egendom kommer att försäljas, och jag har ingen anledning att tro, att denna kammare kommer att särskilt lyssna till min i det fallet avvikande mening, så har jag den bestämda känslan, att den icke kommer att gå till en enskild jord- och skogsbrukande man,

utan till personer, som alldeles särskilt komma att begagna den för att driva spekulation i dess skog, och denna spekulation kommer att göra, att fastigheten vid försäljningen betydligt ökar i pris, men den kommer förmodligen också att föranleda, att skogen blir fullständigt avverkad. Låter det da icke tänka sig, att det vore bättre att vänta med en dylik försäljning, till dess förhållandena möjligen något ändrat sig till det bättre, och att i värsta fall staten själv toge en rationell avverkning om hand och i samband därmed på lämpligt sätt försälde den ståndskog, som möjligen bör på rationellt sätt avverkas? Detta är en synpunkt, vilken åtminstone icke jag kunnat bortse ifrån. Det är egentligen dessa skäl, som föranlett min reservation och föranleda mig att nu yrka avslag på Kungl. Maj:ts framställning. Jag vill icke säga, att icke framtida förhållanden kunna inträffa, som göra, att försäljningen av denna fastighet kan bliva från statens sida i viss mån välbetänkt, men jag tror, att man särskilt under rådande förhållanden bör acceptera det gamla klassiska ordspråket: »*in dubiis non est agendum*». Man bör kunna se tiden an och därmed vinna ett bättre resultat, än jag tror skulle kunna vinnas genom den försäljning, som här ifrågasatts.

Herr greve och talman! Jag ber att få yrka avslag på Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta hemställan i punkt 12, men bifall till utskottets hemställan i övrigt.

Herr Ericsson, Aaby: Herr greve och talman! Jag hör icke till dem, som »gnaga på statens skogskapital», lika litet som jag önskar, att statens tillgångar skola utkastas »i spekulationens vida gap», som den förre talaren sade, men jag anser, att någon fara i detta avseende icke föreligger här.

Den ärade talaren redogjorde ju så samvetsgranut för propositionen, att jag tror, att jag nästan i mitt yrkande på bifall till utskottets förslag skulle kunna stödja sig på vad den ärade avslagsyrkaren framhållit. För att icke uppehålla och icke trötta kammaren vill jag nöja mig med att tillägga, att hela saken gäller, att denna egendom skall säljas på auktion, och således lär väl staten, icke minst i dessa tider, få fullt ut vad skogen är värd; den ärade talaren känner naturligtvis till de höga skogsvärden, som för närvarande äro rådande. Detta angående skogen till avsalu. Om skogsmarken säger vidare överjägmästaren, att det icke finns någon kronoskog i närheten, och tillstyrker därför också försäljningen. Jag undrar då, om det icke skulle lämna mindre nettobehållning att, som den föregående talaren talade om, för detta skogskapital på 25,000 kronor sätta igång en större rationell avverkning genom domänstyrelsen än att som sagt under förhandenvarande förhållanden sälja skogen på rot.

Vad själva kvarnen beträffar, så är den nedruttnad, och den har icke vattenkraft mer än åtta månader om året på 90 hästkrafter, och »ytterligare uppdämning vid kvarnen kan ej äga rum», upplyser departementschefen.

Under sådana förhållanden hemställer jag till kammaren, om det icke är skäl att följa jordbruksutskottets majoritet. För övrigt är

*Försäljning av
vissa krono-
lägenheter.
(Forts.)*

visst utskottet enhälligt med undantag av herr Holmquist, tror jag, och greve Hamilton i andra kammaren. i fråga om den föreslagna försäljningen, vartill jag yrkar bifall.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr tal-
mannen i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, pro-
positioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna utlåtande
hemställt samt vidare därpå, att kammaren skulle med avslag å
utskottets hemställan i punkten 12 bifalla vad utskottet i övrigt
hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades,
vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss
eftergift i fråga om gällande villkor för beviljade statsbidrag från
allmänna och norrländska avdickningsanslagen;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplå-
telse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndig-
heter å kronojord;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täc-
kande av brist i extra anslag för år 1916 till expenser för Sveriges
geologiska undersökning;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstå-
ende eller upplåtande i vissa fall av mark från kronoegendomar; och

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upp-
låtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t
i fråga om upphävande av pastors självskriftenhet såsom ordförande
å kyrkostämman; och

nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t
i fråga om införande av lika representationsrätt för land och stad vid
val till landsting;

bevillningsutskottets betänkande nr 5, i anledning av väckt
motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående progressiv beskatt-
ning av innehav eller nyttjande av större bostadsvåningar; samt

lagutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av verkställd granskning av justitieombuds-
mannens ämbetsförvaltning;

nr 3, i anledning av justitieombudsmannens framställning till

riksdagen angående ändrad lydelse av 1, 2 och 4 §§ i lagen den 14 september 1906 angående förordnande av rättegångsbiträde åt häktad m. m.; och

nr 4, i anledning av väckt motion om antagande av en lag angående vård och tillsyn av ännu kvarvarande milstolpar m. m.

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1,40 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 20 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Herr talmannen anförde, att han efter överenskommelse med herr talmannen i andra kammaren finge hemställa, det första kammaren ville besluta, att vid sammanträde, som komme att hållas nästinstundande lördag, skulle företagas val av valmän och suppleanter för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor.

Denna hemställan bifölls.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att baron *Otto Silfverschiöld* på grund av trigeminusneuralgi och sinusit. frontal. ac. är tillsvidare oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet intygas.

Stockholm den 19 februari 1917.

Nils Arnoldson.
med. dr. docent.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser

nr 18, till fullmäktige i riksbanken angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning; och

nr 19, till fullmäktige i riksgäldskontoret angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Vid föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag nr 124, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av herr von Sneiderns m. fl. motion, nr 312, om skrivelse till Kungl. Maj:t om bibehållande i tillämpning för hela innevarande år av gällande

kungörelse angående tidsberäkning inom riket, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

Föredrogos, men bordlades änyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 2 och 3, bevillningsutskottets betänkanden nr 4 och 5 samt lagutskottets utlåtanden nr 2—4.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,40 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
